

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BUNGE LA TANZANIA

**TAARIFA YA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA MAJI NA MAZINGIRA
KUHUSU UTEKELEZAJI WA BAJETI YA OFISI YA MAKAMU WA RAIS –
MAZINGIRA KWA MWAKA WA FEDHA 2024/2025 PAMOJA NA MAONI
YA KAMATI KUHUSU MAKADIRIO YA MATUMIZI YA
OFISI HIYO KWA MWAKA WA FEDHA 2025/2026**

*[Imetolewa kwa mujibu wa Kanuni 118 (9) ya Kanuni za Kudumu za Bunge,
Toleo la Februari, 2023]*

Aprili, 2025

YALIYOMO

YALIYOMO	i
ORODHA YA VIELELEZO.....	ii
SEHEMU YA KWANZA.....	1
1.0 UTANGULIZI	1
1.1 Maelezo ya Awali.....	1
1.2 Msingi wa Kazi ya Uchambuzi.....	2
SEHEMU YA PILI	3
2.0 UCHAMBUZI WA TAARIFA YA UTEKELEZAJI WA MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI	3
2.1 Maelezo ya Jumla.....	3
2.2 Uchambuzi wa Taarifa ya Utekelezaji wa Bajeti kwa Mwaka wa fedha 2024/2025	4
2.2.1 Uzingatiaji wa Ushauri uliotolewa na Kamati kwa mwaka wa fedha 2024/2025.....	4
2.2.2 Hali ya Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo.....	6
2.2.3 Upatikanaji wa Fedha kutoka Hazina.....	18
2.2.4 Hali ya upatikanaji wa fedha za Miradi ya maendeleo...	19
2.3 Uchambuzi wa Makadirio ya Matumizi kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026	21
2.3.1 Uchambuzi wa Makadirio ya Matumizi kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo.....	21
2.3.2 Uchambuzi wa Makadirio ya Matumizi ya Kawaida	23
2.2.3 Ulinganisho wa bajeti ya Taifa na bajeti ya OMRM	25
SEHEMU YA TATU.....	26
3.0 MAONI NA USHAURI WA KAMATI.....	26
3.1 Maelezo ya Jumla.....	26
3.2 Maoni ya Kamati.....	26
3.3 Ushauri wa Kamati	27
3.4 Hitimisho.....	29

ORODHA YA VIELELEZO

- Kielelezo Na. 1:** Uwiano wa Kiasi cha Fedha za Mishahara kilichotengwa na kiasi kilichopokelewa hadi februari, 2025.....19
- Kielelezo Na. 2:** Ulinganisho wa Bajeti ya Fedha za Maendeleo kwa Mwaka wa Fedha2024/202na 2025/202622
- Kielelezo Na. 3:** Ulinganisho wa Bajeti ya Matumizi ya Kawaida kwa Mwaka wa Fedha 2024/2024 na 2025/202624

**TAARIFA YA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA MAJI NA MAZINGIRA
KUHUSU UTEKELEZAJI WA BAJETI YA OFISI YA MAKAMU WA RAIS –
MAZINGIRA KWA MWAKA WA FEDHA 2024/2025 PAMOJA NA
MAONI YA KAMATI KUHUSU MAKADIRIO YA MATUMIZI YA
OFISI HIYO KWA MWAKA WA FEDHA 2025/2026**

SEHEMU YA KWANZA

1.0 UTANGULIZI

1.1 Maelezo ya Awali

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa **Kanuni ya 118 (9)** ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023, naomba kuwasilisha Taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Maji na Mazingira kuhusu Utekelezaji wa Bajeti ya Ofisi ya Makamu wa Rais - Mazingira kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025 pamoja na Maoni ya Kamati kuhusu Makadirio ya Matumizi ya Ofisi hiyo kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026.

Mheshimiwa Spika, Muundo wa Taarifa hii umezingatia masharti ya Kanuni ya 142 ya Kanuni za Kudumu za Bunge Toleo la Februari, 2023. Kwa msingi huo, Taarifa ninayoiwasilisha imegawanyika katika sehemu kuu tatu zifuatazo: -

- (i) Sehemu ya Kwanza inatoa maelezo ya jumla na kuonesha Msingi na Muundo wa Taarifa pamoja na namna Kamati ilivyofanya kazi;

- (ii) Sehemu ya Pili inabainisha Uchambuzi wa Taarifa ya Utekelezaji wa Bajeti kwa Mwaka wa fedha 2024/2025 na Makadirio ya Matumizi kwa mwaka wa fedha 2025/2026; na
- (iii) Sehemu ya Tatu inabainisha Maoni na Ushauri wa Kamati na kumalizia kwa hitimisho.

1.2 Msingi wa Kazi ya Uchambuzi

Mheshimiwa Spika, Msingi wa Uchambuzi wa Taarifa ya Utekelezaji wa Bajeti na Makadirio ya Matumizi ya Ofisi ya Makamu wa Rais – Mazingira ni kwa mujibu wa Kifungu cha 6 (6) (b) kikisomwa kwa pamoja na Kifungu cha 7 (1) (a) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Bunge, Toleo la Februari, 2023. Vifungu hivyo vinaipa Kamati jukumu la kufanya uchambuzi wa Utekelezaji wa Bajeti na Makadirio ya Ofisi hii.

Mheshimiwa Spika, Kanuni ya 117(1) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023, imeweka masharti yanayoitaka Kamati kutembelea na kukagua utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo iliyotengewa fedha katika Mwaka wa Fedha unaoisha. Aidha, Masharti ya Kanuni ya 118 (4) ya Kanuni za Bunge, yanaitaka Kamati kuchambua Taarifa ya Utekelezaji wa Bajeti ya Ofisi hii kwa Mwaka wa fedha 2024/2025 ili kulinganisha na Makadirio ya mapato na matumizi kwa mwaka wa fedha 2025/2026.

SEHEMU YA PILI

2.0 UCHAMBUZI WA TAARIFA YA UTEKELEZAJI WA MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI

2.1 Maelezo ya Jumla

Mheshimiwa Spika, Madhumuni ya Taarifa hii ni kuliwezesha Bunge kujadili Hotuba ya Waziri wa Nchi, Ofisi ya Makamu wa Rais Muungano na Mazingira aliyoiwasilisha mapema leo hii. Ili kuliwezesha Bunge kufanya kazi hiyo inavyostahili, Taarifa hii inabainisha uchambuzi katika maeneo yafuatayo:

-

- (i) Hatua iliyofikiwa katika uzingatiaji wa Ushauri uliotolewa na Kamati kwa mwaka wa fedha 2024/2025;
- (ii) Hali ya Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo iliyoidhinishiwa fedha kwa mwaka wa fedha 2024/2025;
- (iii) Hali ya Upatikanaji wa Fedha hadi kufikia Mwezi Februari, 2025;
- (iv) Hatua iliyofikiwa katika Utekelezaji wa mipango iliyowekwa kwa Mwaka wa fedha 2024/2025; na
- (v) Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa mwaka wa fedha 2025/2026 ikilinganishwa na utekelezaji wa bajeti kwa mwaka wa fedha 2024/2025.

Mheshimiwa Spika, Njia iliyotumika kufanya uchambuzi inajumuisha kulinganisha hali ilivyo kwa mwaka wa fedha 2024/2025 na Makadirio ya Matumizi kwa mwaka wa fedha

2025/2026. Njia ya ukokotoaji wa asilimia imetumika kubaini hatua inayofikiwa kwa mwaka wa fedha unaoisha na kujiridhisha na uwezekano wa mipango inayolengwa kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026 kwa kutumia uzoefu uliopatikana kwa mwaka wa fedha 2024/2025.

2.2 Uchambuzi wa Taarifa ya Utekelezaji wa Bajeti kwa Mwaka wa fedha 2024/2025

Mheshimiwa Spika, katika uchambuzi wa Taarifa ya Utekelezaji wa bajeti kwa mwaka wa fedha 2024/2025, Kamati ilijikita katika maeneo Makuu Matatu yafuatayo: -

- (i) Uzingatiaji wa Ushauri uliotolewa na Kamati kwa mwaka wa fedha 2024/2025;
- (ii) Hali ya Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo iliyoidhinishiwa fedha kwa mwaka wa fedha 2024/2025, na;
- (iii) Upatikanaji wa Fedha kutoka Hazina.

Mheshimiwa Spika, kwa urahisi wa ufuatiliaji na uamuzi wa kibunge, naomba kubainisha matokeo ya uchambuzi kama ifuatavyo: -

2.2.1 Uzingatiaji wa Ushauri uliotolewa na Kamati kwa mwaka wa fedha 2024/2025

Mheshimiwa Spika, wakati majadiliano ya Hotuba ya Bajeti ya OMRM kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025, iliyosomwa tarehe 23 Aprili 2024, Kamati ilitoa Ushauri katika maeneo

Kumi. Naomba kulitaarifu Bunge lako Tukufu kwamba, sehemu ya ushauri imefanyiwa kazi na sehemu nyingine utekelezaji unaendelea.

Mheshimiwa Spika, mfano wa Ushauri uliotekelwa kwa sehemu ni Mchakato wa kuifanyia Marekebisha Sheria ya Usimamizi wa Mazingira ili kuendana na Sera ya Taifa ya usimamizi wa Mazingira ya Mwaka 2021.

Mheshimiwa Spika, katika suala hili naomba kulikumbusha Bunge lako Tukufu kwamba, katika Mkutano wa 18, Bunge lilifanya marekebisha madogo ya Sheria ya Usimamizi wa Mazingira Sura ya 191 ambapo Waziri aliahidi kuwasilisha Miswada yenye marekebisha makubwa yatakayoongeza ufanisi katika usimamizi wa Mazingira na mabadiliko ya tabianchi. Aidha, Waziri alilieleza Bunge, na ameendelea kuihakikishia Kamati kuwa Miswada ya Marekebisha hayo itawasilishwa wakati wa Mkutano wa 19 wa Bunge. Hivyo ni matumaini ya Kamati kwamba OMRM itatekeleza ahadi ya kuwasilisha Miswada miwili itakayohusu Uchumi wa buluu na uundwaji wa mamlaka ya uhifadhi na usimamizi wa Mazingira nchini (NEMA).

Mheshimiwa Spika, Mfano wa ushauri wa Kamati unaoendelea kutekelezwa ni OMRM kuendelea kutoa elimu kuhusu uhifadhi wa Mazingira kwa Umma.

Mheshimiwa Spika, mara zote ushauri unaotolewa Bungeni unalenga kuboresha shughuli za umma kwa maslahi ya

Wananchi. Hivyo, kuzingatiwa kwa ushauri huo kunatimiza azma ya kuboresha ustawi wa Wananchi. Aidha, kwa kuchelewa kuzingatia ushauri, hatari yake ni kutoboresha shughuli za umma kwa wakati.

2.2.2 Hali ya Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo

Mheshimiwa Spika, Baada ya Bunge kuidhinisha Bajeti kwa ajili ya gharama za utekelezaji wa miradi ya maendeleo, Kamati ilipaswa kujiridhisha na utekelezaji wa miradi hiyo katika sekta ya mazingira. Hivyo, Kamati ilizingatia masharti ya Kanuni ya 117 (1) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023 kwa kutembelea na kukagua utekelezaji wa miradi miwili kati ya miradi kumi na sita ya Maendeleo iliyotengewa fedha chini ya Ofisi ya Makamu wa Rais – Mazingira.

Mheshimiwa Spika, miradi miwili iliyotembelewa na kukaguliwa na Kamati ni: -

- (i) Urejeshwaji endelevu wa Mazingira na Hifadhi ya Bayoanuai katika Halmashauri ya Wilaya ya Tanganyika; na
- (ii) Mradi wa Kurejesha Ardhi iliyoharibika na kuongeza Usalama wa Chakula katika maeneo kame ya Tanzania - *Reversing Land Degradation Trends and Increasing Food Security in Degraded Ecosystems of Semi-Arid Areas of Tanzania (LDFS)*.

(a) Mradi wa Urejeshwaji Endelevu wa Mazingira na Hifadhi ya Bayoanuai Tanzania (SLR - Project)

Mheshimiwa Spika, Halmashauri ya Tanganyika ni miongoni mwa Halmashauri saba zinazotekeleza mradi huu. Halmashauri zingine ni Halmashauri ya Wilaya ya Mbeya, Mbarali, Wanging'ombe, Iringa, Sumbawanga na Mpimbwe ambapo kwa mwaka wa fedha 2024/2025 kiasi cha Shilingi **6,216,803,345** kiliidhinishwa katika utekelezaji wa Mradi.

Mheshimiwa Spika, Utekelezaji wa Mradi katika Halmashauri ya Wilaya ya Tanganyika unaendelea ambapo kiasi cha **Shilingi 257,244,749.5** kilipokelewa. Aidha, shughuli zilizotekelezwa kwa fedha hizo ni pamoja na kuwezesha mashamba darasa ya malisho, uwezesaji wa mizinga na vifaa vya ufugaji wa nyuki, ufugaji wa ng'ombe wa Maziwa, uhifadhi wa misitu na ujenzi wa Majiko banifu.

Mheshimiwa Spika, katika ziara yake ndani ya Halmashauri ya Wilaya ya Tanganyika, Kamati ilitembelea miradi mitatu inayotekelezwa na OMRM katika Kijiji cha Kapanga ambayo ni –

(i) Mradi wa Shamba darasa la Malisho;

- (ii) Mradi wa Josho, Banio na Birika la Mifugo; na
- (iii) Mradi wa kikundi cha ufugaji wa ng'ombe wa Maziwa.

(i) Mradi wa Shamba darasa la Malisho

Mheshimiwa Spika, Shamba darasa lililotembelewa na Kamati lina ukubwa wa ekari 2.5 likiwa na aina tatu za malisho ambazo ni jamii ya majani (*chloris gayana*), mabingo bingwa na malisho ya milukina (*Leucaena leucocephala*).

Mheshimiwa Spika, Mradi huu ulitengewa fedha kiasi cha Shilingi **2,724,037.53** ambapo Lengo la mradi ni kuwawezesha wafugaji kuelewa umuhimu wa kuwa na malisho bora ya mifugo yanayopunguza hali ya uharibifu wa mazingira ambao husababishwa na mambo mbalimbali ikiwemo ufugaji wa kuhamahama. Hivyo, mradi umewezesha wanakijiji kupata mbegu na kuanzisha malisho yao ili kupunguza utegemezi wa malisho kwenye misitu ya hifadhi.

Mheshimiwa Spika, ni rai ya Kamati kwa Ofisi ya Makamu wa Rais Mazingira kutanua wigo wa utekelezaji wa mradi huu ili kuwezesha wananchi wa maeneo mengi ya jamii za kifugaji

kuzifunza njia sahihi za uendelezaji wa malisho hali itakayoimarisha shughuli za ufugaji na ustawi wa Mazingira.

(ii) Mradi wa Josho, Banio na Birika la Mifugo

Mheshimiwa Spika, Mradi huu ulianzishwa kwa lengo la kuwa na miundombinu wezeshi kwa mifugo kupata huduma bora na rafiki kwa shughuli za ufugaji endelevu ili kuongeza tija katika shughuli za uhifadhi wa mazingira.

Mheshimiwa Spika, Mradi huu umegharimu shilingi **71,100,000** ambapo shilingi **27,000,000** zilitokana na mapato ya biashara ya hewa ukaa. Utekelezaji wa mradi huu **umefikia asilimia 90** ambapo wafugaji katika kijiji cha Kapanga na vijiji jirani wameanza kunufaika.

Mheshimiwa Spika, ni dhahiri kuwa mradi huu umelenga kunufaisha wafugaji katika maeneo unapotekelzwa. Hata hivyo, hali ya utekelezaji wa mradi hairidhishi kutokana na mapungufu mbalimbali yaliyobainishwa na Kamati. Mapungufu hayo ni pamoja na –

(i). Kukosekana kwa Maji katika josho na birika hali inayolazimu wafugaji wenyewe kujaza maji hayo ili kunusuru afya za mifugo yao;

- (ii). Kukosekana kwa usimamizi sahihi wa fedha zinazotokana na malipo kwa matumizi ya joshu; na
- (iii). Kukosekana kwa mifumo ya utoaji wa maji kwenye joshu baada ya kutumika.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Halmashauri ya Tanganyika kwa kuchukua hatua za haraka kutatua baadhi ya changamoto zilizobainishwa ikiwemo suala la usimamizi wa fedha zinazotokana na malipo ya joshu.

- (iv). **Mradi wa kikundi cha ufugaji wa ng'ombe wa Maziwa.**

Mheshimiwa Spika, Kikundi kinachotekeleza mradi huu kimesajiliwa na Halmashauri ya Tanganyika na kina wanachama 24 wenye lengo la kujiendeleza kiuchumi kupitia ufugaji wa ng'ombe wa maziwa. Aidha, Mradi umekiwezesha kikundi kwa jumla ya Shilingi **5,760,656** kwa ajili ya uchangiaji wa ujenzi wa banda, ununuzi wa ng'ombe wawili wa maziwa, ununuzi wa dawa na virutubisho.

Mheshimiwa Spika, Kamati inatambua jitihada za OMRM katika kuhamasisha

mapambano dhidi ya mabadiliko ya tabianchi. Hata hivyo, Kamati inaona umuhimu kwa OMRM kuandaa Mkakati wa kuwa na Miradi Mikubwa ya Mifano itakayoshirikisha Sekta mahsusi ambayo itakuwa kielelezo kwa Sekta hizo kujifunza na kuhamasika kuongeza jitihada sahihi katika kukabiliana na athari za mabadiliko ya tabianchi ambazo huathiri sekta mtambuka.

b). Mradi wa Kurejesha Ardhi iliyoharibika na kuongeza Usalama wa Chakula katika maeneo kame ya Tanzania - *Reversing Land Degradation Trends and Increasing Food Security in Degraded Ecosystems of Semi-Arid Areas of Tanzania (LDFS)*.

Mheshimiwa Spika, Mradi huu ni miongoni mwa miradi inayotekelezwa chini ya OMRM kupitia ufadhili wa Mfuko wa Dunia wa Mazingira na Mfuko wa Kimataifa wa Maendeleo ya Kilimo kwa dhumuni la kurejesha na kustawisha Mifumo ya kiikolojia ili kusaidia ongezeko la hali ya uzalishaji wa chakula nchini. Mradi huu unatekelezwa katika maeneo ya Halmashauri za Wilaya za Kondoa (Dodoma), Mkalama

(Singida), Nzega (Tabora), Magu (Mwanza) na Micheweni (Kaskazini Pemba).

Mheshimiwa Spika, kwa mwaka wa fedha 2024/2025 Serikali ilitenga bajeti ya **Shilingi 405,768,416** ili kuwezesha pamoja na masuala mengine kuendelea kwa ujenzi wa -

- (i). Malambo mawili (2) na ukarabati wa lambo moja (1), mabirika matatu (3) ya kunyweshea mifugo na majosho mawili (2) katika Halmashauri ya Magu;
- (ii). Malambo matatu (3), bwawa moja (1), mabirika manne (4) ya kunyweshea mifugo na majosho mawili (2) katika Halmashauri ya Nzega; na
- (iii). Mabwawa matatu (3) na lambo moja (1), mabirika manne (4) ya kunyweshea mifugo na majosho manne (4) katika Halmashauri ya Mkalama.

Mheshimiwa Spika, katika ziara ya Kamati Mkoani Tabora, Kamati ilitembelea na kukagua utekelezaji wa mradi wa OMRM katika Halmashauri ya Nzega ikihusisha ujenzi wa Bwawa la Maji, josho la mifugo pamoja na Kiwanda cha Asali.

Mheshimiwa Spika, itakumbukwa kwamba katika ziara za kukagua miradi ya Maendeleo iliyotengewa fedha kwa mwaka wa fedha **2023/2024**, Kamati ilitembelea mradi huu na kutoa maoni na ushauri kuhusu utekelezaji bora wa Mradi. Hivyo, katika ziara hii pamoja na kukagua utekelezaji bajeti ya Mwaka 2024/2025, Kamati iliweza kubaini jinsi ambavyo ushauri wake umezingatiwa.

(i) Mradi wa Maji katika Kijiji cha Sigiri

Mheshimiwa Spika, Mradi huu unatekelezwa na OMRM kwa kushirikiana na RUWASA kwa ufadhili wa *international Fund for Agricultural Development* – IFAD. Utekelezaji wa mradi ulianza tarehe 17/09/2024 na unatarajiwa kukamilika tarehe 29.04.2025 kwa gharama ya **shilingi 259,583,795.96**

Mheshimiwa Spika, hadi kufikia mwezi Machi, 2025 shughuli zilizotekelezwa katika Mradi huu ni pamoja na uchimbaji wa mitaro umbali wa mita 1300, ulazaji na uunganishaji wa mabomba, ujenzi wa tenki lenye ujazo wa lita 150,000 ambao umefikia asilimia 65, ununuzi na ufungaji wa pampu na sola zake, ujenzi wa nyumba ya

mitambo, uzio na ununuzi wa pampu nne. Kwa ujumla utekelezaji wa Mradi huu umefikia **asilimia 84.67** ukiwa umegharimu kiasi cha **shilingi 87,612,286**. Aidha, kukamilika kwake kunatarajiwa kunufaisha wananchi wapatao **5,623** katika Vijiji vya Bulambuka, Lyamalagwa na Bulende.

(ii). Mradi wa bwawa na birika la kunyweshea mifugo

Mheshimiwa Spika, Utekelezaji wa Mradi huu ulianza tarehe 06/03/2024 na ulikamilika tarehe 30/09/2024 kwa Bajeti ya **Shilingi 540,004,740.00** ambapo hadi kukamilika kwake mradi umegharimu kiasi cha **Shilingi 490,913,338.00** ambapo mkandarasi amelipwa kiasi cha **Sh.476,287,922.13**.

Mheshimiwa Spika, katika ujenzi wa bwawa kwa Kijiji cha Sigiri kazi zilizofanyika zinahusisha –

- (a) Uchimbaji wa eneo la kukusanyia maji ya bwawa;
- (b) Ujenzi wa tuta lenye urefu wa mita 250;
- (c) Ujenzi wa utoro wa maji (spillway) wenye upana wa mita 31;

(d) Ujenzi wa chemba za kuingizia na kutolea maji; na

(e) Birika la kunyweshea mifugo lenye urefu mita 18.

Mheshimiwa Spika, Mradi huu unatarajiwa kuwezesha wakazi wa maeneo yanayozunguka Bwawa kupata maji kwa matumizi mbalimbali ikiwemo Kilimo na Mifugo. Aidha, Mradi utawanufaisha wakazi wapatao 4,306 waishio katika maeneo yanayozunguka mradi.

Mheshimiwa Spika, pamoja na hatua iliyofikiwa katika utekelezaji wa mradi huu, Kamati inaona bado kuna mambo mbalimbali yanayopaswa kuzingatiwa kabla ya kukabidhiwa kwa mradi huo kwa wananchi. Mambo hayo ni Pamoja na

(a) Kuelimisha wananchi kuhusu matumizi sahihi ya bwawa; na

(b) Ujenzi wa kingo za bwawa na Upandaji wa Majani stahimilivu pembezoni mwa bwawa ili kuzuia mmomonyoko wa ardhi ambao umeanza kujitokeza.

(iii) Ujenzi wa Josho la Kuogeshea Mifugo

Mheshimiwa Spika, Mradi huu ulitengewa kiasi cha **Shilingi 45,000,000.00** ambapo hadi kukamilika kwake, mradi umegharimu **Shilingi 43,038,440.90**. Mkataba wa utekelezaji wa mradi ulisainiwa tarehe 25/09/2024 na Mkandarasi alikamilisha mradi huo kwa wakati. Mradi unatarajiwa kusaidia uogeshaji wa mifugo ambayo ni ng'ombe takribani **7,532**, mbuzi **3,218**, kondoo **830** na punda **436** iliyopo Kata ya Sigiri na maeneo jirani.

(iv) Mradi wa Nyuki

Mheshimiwa Spika, Mradi huu ulitembelewa katika mwaka wa fedha **2023/2024** na unatekelezwa kwa vikundi ambapo vimeundwa vikundi sita (6) vya ufugaji wa nyuki kutoka katika Vijiji vya Sigiri, Bulambuka, Lyamalagwa, Bulende na Iboja katika Halmashauri ya Wilaya ya Nzega vyenye wanachama 153 ambao wamepata mafunzo ya ufugaji nyuki na kuwezesha kuongeza thamani ya mazao hayo.

Mheshimiwa Spika, tangu mwaka 2023 hadi sasa, Mradi umeongeza idadi ya mizinga 300

na kuwa na jumla ya Mizinga 1,372 ili kuwezesha vikundi hivyo kuongeza uzalishaji wa zao la asali. Mathalani, msimu wa mwaka 2023/2024 vikundi viliweza kuzalisha jumla ya lita 480 za asali ambapo kiasi cha shilingi 1,881,000 kilipatikana, kadhalika msimu wa mwaka 2024/2025 vikundi vimezalisha lita 895 za asali na kupata kiasi cha fedha cha shilingi 5,066,000/=.

Mheshimiwa Spika, licha ya manufaa hayo machache kwa wanavikundi, mradi umekumbwa na changamoto mbalimbali ikiwemo-

- (i) Hali ya Ukame ambayo imesababisha uzalishaji mdogo wa asali;
- (ii) Kushamiri kwa Wadudu shambulizi kwa nyuki kama vile simba wa nyuki na sisimizi; na
- (iii) Ufuatiliaji mdogo wa ukaguzi wa mizinga kwa wanavikundi.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali kwa kuendelea na utekelezaji wa miradi ya Maendeleo. Hata hivyo, Kamati haikuridhishwa na wigo wa utekelezaji wa baadhi ya miradi ya maendeleo kama vile mradi wa bwawa la Sigiri na joshu la mifugo katika

Halmashauri ya Wilaya ya Tanganyika. Kutoridhishwa huku kunatokana na Kamati kuwa na matarajio makubwa kuwa OMRM itaratibu miradi ya mfano yenye kugusa wananchi wengi zaidi.

2.2.3 Upatikanaji wa Fedha kutoka Hazina

Mheshimiwa Spika, Upatikanaji wa fedha ni hatua muhimu katika utekelezaji wa Bajeti. Aidha, uzoefu wa kiwango cha fedha kinachopatikana kwa mwaka mmoja ni muhimu katika uamuzi wa makadirio ya matumizi kwa mwaka unaofuata. Kwa mantiki hiyo, Kamati ilifanya uchambuzi wa hali ya upatikanaji wa fedha kwa bajeti ya mwaka 2024/2025. Naomba kulijulisha Bunge kuwa matokeo ya uchambuzi yameonesha mambo yafuatayo: -

(a) Hali ya upatikanaji wa fedha za Matumizi ya Kawaida

- (i). Hadi mwezi Februari, 2025, upatikanaji wa fedha za matumizi ya Kawaida kutoka Hazina ulikuwa ni **Shilingi 680,826,000** sawa na **asilimia 76.1** kwa mishahara ya Idara ya Mazingira, **shilingi 3,662,047,702.68** sawa na **asilimia 63** kwa mishahara ya NEMC na **Shilingi 2,902,364,078.30** sawa na **asilimia 98** kwa shughuli za uendeshaji (OC). Mchanganuo zaidi unaonekana kwenye kielelezo Na. 1

Kielelezo Na. 1: Uwiano wa Kiasi cha Fedha za Mishahara kilichotengwa na kiasi kilichopokelewa hadi februari, 2025

FEDHA ZA MATUMIZI YA KAWAIDA ZILIZOPOKELEWA HADI FEBRUARI 2025			
Matumizi	Fedha iliyotengwa 2024/25	Fedha zilizopokelewa	% ya Fedha iliyopokelewa
Mishahara Idara ya Mazingira	895,059,000.00	680,826,000.00	76.1
Mishahara NEMC	5,813,516,000.00	3,662,047,702.68	63
OC	2,961,690,900.00	2,902,364,078.30	98
Jumla	9,670,265,900.00	7,245,237,780.98	75

Chanzo: Randama ya Bajeti 2025/2026 Fungu 31

(ii). Kwa ujumla upatikanaji wa fedha za uendeshaji wa shughuli za Idara ya Mazingira na NEMC ulifikia shilingi **7,245,237,780.98** sawa na **asilimia 75** ya kiasi kilichoidhinishwa kwa ajili hiyo. Mwenendo huo unaashiria utekelezaji mzuri wa Bajeti uliotarajiwa kwa mwaka wa fedha **2024/2025** kwa fedha za matumizi ya kawaida.

2.2.4 Hali ya upatikanaji wa fedha za Miradi ya maendeleo

Mheshimiwa Spika, matokeo ya uchambuzi wa hali ya utekelezaji wa miradi yanaonesha mambo yafuatayo: -

(i) Ucheleweshaji wa fedha za Miradi ya Maendeleo na utolewaji mdogo wa fedha za ndani. Kwa mfano hadi Februari 2025, Fedha za ndani zilizotolewa ni **Shilingi 499,000,000.00** sawa na **asilimia 17** tu ya Bajeti iliyoidhinishwa kwa ajili hiyo;

- (ii) Fedha za nje kwa ajili ya Miradi ya Mazingira zimepatikana **shilingi 9,940,230,000** sawa na **asilimia 54** ya Bajeti iliyoidhinishwa. Kiwango hicho kimepungua kwa **asilimia 10** ililinganishwa na mwaka wa fedha 2023/2024 ambapo hadi mwezi Februari, 2024 kiwango kilichopokelewa kilikuwa ni **asilimia 64**
- (iii) Baadhi ya miradi haikupokea fedha kabisa kama ilivyoidhinishwa na Bunge. Kwa mfano, Mradi wa Mfano wa kujenga Ustahimilivu wa Mabadiliko ya Tabianchi katika Mkoa wa Kigoma.
- (iv) Jumla ya fedha iliyopatikana kwa ajili ya utekelezaji wa Miradi ya Mazingira hadi Februari, 2025 ni **Shilingi 10,439,230,000.00** sawa na **asilimia 49** ambayo ni ndogo ikilingashwa na **asilimia 66.6** iliyopaswa kufikiwa kwa kipindi kama hicho. Hali hiyo ni dalili ya wazi kwamba upo uwezekano wa Miradi mingi ya mazingira kutokamilika kama ilivyokusudiwa kufikia Juni, 2025.

Mheshimiwa Spika, kwa ujumla Mtiririko wa Fedha za utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo hauridhishi. Aidha, Upatikanaji wa fedha za ndani ni mdogo zaidi hali inayoashiria uwepo wa msukumo mdogo wa kifedha katika utekelezaji wa miradi ya mazingira.

2.3 Uchambuzi wa Makadirio ya Matumizi kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa Makadirio ya Matumizi kwa Ofisi ya Makamu wa Rais - Mazingira, ulifanyika kwa kuzingatia kazi zilizopangwa kutekelezwa kwa mwaka huo wa fedha. Umakini zaidi uliwekwa katika maeneo yafuatayo:

-

- (i) Makadirio ya Matumizi kwa ajili ya kugharimia utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo;
- (ii) Makadirio ya Matumizi kwa ajili ya Mishahara kwa Idara ya Mazingira na NEMC na uendeshaji wa shughuli zinazohusu masuala ya mazingira (OC).

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa maeneo hayo unafanyika kwa kuzingatia ahadi iliyotolewa kwa Wananchi kwenye Ilani ya CCM ya Uchaguzi Mkuu wa mwaka 2020-2025. Ahadi hiyo ilihusu Kukuza uchumi wa kisasa, fungamanishi, jumuishi na shindani kwa kuzingatia kipaumbele katika Kuimarisha usimamizi na uhifadhi wa mazingira na uwezo wa kukabiliana na athari za mabadiliko ya tabianchi.

2.3.1 Uchambuzi wa Makadirio ya Matumizi kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo.

Mheshimiwa Spika, kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026 OMRM, imetengewa jumla ya Shilingi **31,359,578,000.00** kwa ajili ya

Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo. Kati ya fedha hizo, Shilingi **2,902,000,000** ni fedha za ndani, na Shilingi **28,457,578,000.00** ni fedha za nje.

Mheshimiwa Spika, Bajeti ya Maendeleo katika Mwaka wa Fedha 2025/2026 imeongezeka kwa **Shilingi 10,151,737,000** sawa na **asilimia 47.9** ikilinganishwa na Bajeti ya Mwaka wa Fedha unaoisha kama inavyoonekana kwenye **Kielelezo Na. 2**.

Kielelezo Na. 2: Ulinganisho wa Bajeti ya Fedha za Maendeleo kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025 na 2025/2026

ULINGANISHO WA BAJETI FUNGU 31 KWA MWAKA WA FEDHA 2024/2025 NA 2025/2026				
Aina ya Matumizi	BAJETI YA MWAKA WA FEDHA 2024/2025	BAJETI YA MWAKA WA FEDHA 2025/2026	Ongezeko	Asilimia ya Ongezeko
Fedha za ndani	2,902,000,000	2,902,000,000	0	0
Fedha za nje	18,305,841,000	28,457,578,000	10,151,737,000	55.5
Jumla	21,207,841,000	31,359,578,000	10,151,737,000	47.9

Chanzo: Randama ya Bajeti 2025/2026 Fungu 31

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa Kamati unaonesha kuwa: -

- (a) Bajeti ya Maendeleo imeongezeka kwa **asilimia 47.9** ikilinganishwa na Bajeti ya Mwaka wa Fedha unaoisha;

- (b) Bajeti ya Fedha za Nje imeongezeka kwa **shilingi 10,151,737,000** sawa na **asilimia 55.5** huku Bajeti ya ndani haikuongeza ikilinganishwa na fedha za Maendeleo zilizoidhinishwa na Bunge kwa Mwaka wa fedha 2024/2025; na
- (c) Upangaji wa Bajeti ya Maendeleo kwa mwaka wa fedha 2025/2026 haujazingatia ipasavyo hali ya upatikanaji wa fedha unaotokana na mwaka wa fedha 2024/2025.

Mheshimiwa Spika, Hata hivyo, Kamati inaipongeza Serikali kwa kuona umuhimu wa kuongeza bajeti ya Maendeleo kwa OMRM. Ni matarajio ya Kamati kwamba Serikali itatoa fedha hizo kama zilivyopangwa na kwa wakati ili kutekeleza mpango kazi wake.

2.3.2 Uchambuzi wa Makadirio ya Matumizi ya Kawaida

Mheshimiwa Spika, kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026, Ofisi ya Makamu wa Rais - Mazingira inaomba kuidhinishwa na Bunge lako Tukufu jumla ya Shilingi 12,398,023,000 ikiwa ni Fedha kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida. Kati ya fedha hizo, Shilingi 1,117,037,000.00 ni fedha za Mishahara kwa Idara ya Mazingira, Shilingi 6,675,287,000 ni fedha za Mishahara kwa NEMC na Shilingi 4,605,699,000 ni fedha inayoombwa kwa ajili ya Matumizi mengineyo.

**Kielelezo Na. 3: Ulinganisho wa Bajeti ya Matumizi ya
Kawaida kwa Mwaka wa Fedha 2024/2024 na 2025/2026**

ULINGANISHO WA BAJETI YA MATUMIZI YA KAWAIDA FUNGU 31 KWA MWAKA WA FEDHA 2024/2025 NA 2025/2026				
AINA YA MATUMIZI	2024/2025	2025/2026	ONGEZEKO	ASILIMIA YA ONGEZEKO
Mishahara Idara ya Mazingira	895,059,000	1,117,037,000.00	221,978,000	24.8
Mishahara NEMC	5,813,516,000	6,675,287,000	861,771,000	14.8
OC	2,961,691,000	4,605,699,000	1,644,008,000	55.5
Jumla	9,670,266,000	12,398,023,000	2,727,757,000	28.2

Chanzo. Randama ya Bajeti 2025/2026 Fungu 31

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi katika kielelezo Na. 3 unaonesha kuwa Bajeti ya Matumizi ya Kawaida kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025 imeongezeka kwa **asilimia 28.2** ikilinganishwa na Mwaka wa Fedha unaoisha ambapo Bajeti ya Matumizi ya Kawaida ilikuwa **Shilingi 9,670,266,000**. Kamati imebaini kwamba, miongoni mwa sababu zilizopelekea ongezeko hili ni kuongezeka kwa nafasi za ajira kwa Watumishi katika Sekta ya Mazingira ili kuongeza ufanisi katika utekelezaji wa majukumu ya Sekta hiyo.

2.2.3 Ulinganisho wa bajeti ya Taifa na bajeti ya OMRM

Mheshimiwa Spika, jumla ya fedha inayoombwa na OMRM kwa mwaka wa fedha 2025/2026 ni Shilingi **43,757,601,000**. Kiasi hiki ni sawa na Ongezeko la **asilimia 41.7** ya Bajeti ya Ofisi hiyo iliyoidhinishwa na Bunge kwa mwaka wa fedha 2024/2025. Aidha, Kamati ilifanya ulinganisho wa bajeti ya Taifa na Bajeti ya OMRM kwa mwaka wa Fedha 2025/2026.

Mheshimiwa Spika, kupitia ulinganisho huo, Kamati ilibaini kuwa bajeti ya OMRM ni asilimia **0.08** ya bajeti yote ya Taifa. Hii ni sawa na ongezeko la asilimia **0.02** ikilinganishwa na bajeti ya mwaka wa fedha 2024/2025.

Mheshimiwa Spika, matokeo hayo kwa ujumla yanatoa taswira ya namna Ofisi ya Makamu wa Rais Mazingira inavyojipanga kusimamia mazingira. Aidha, Kamati ina maoni kuwa utekelezaji wa Mipango ya Serikali kuhusu masuala ya mazingira uendelee kupewa kipaumbele.

SEHEMU YA TATU

3.0 MAONI NA USHAURI WA KAMATI

3.1 Maelezo ya Jumla

Mheshimiwa Spika, lengo kuu la Taarifa hii ni kubainisha maoni na ushauri wa Kamati ili kuwezesha majadiliano ya Bunge. Kamati inaamini kuwa maelezo yaliyotolewa ndani ya Taarifa hii yatakuwa na msaada muhimu kwa Bunge. Pamoja na majadiliano kuhusu hoja hii, upo umuhimu wa kuzingatia maoni na ushauri unaotolewa katika Taarifa hii kwa lengo la kuboresha shughuli zinazohusu usimamizi wa mazingira.

3.2 Maoni ya Kamati

Mheshimiwa Spika, baada ya Uchambuzi wa kina kuhusu Utekelezaji wa Bajeti ya OMRM –Fungu 31 kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025 na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara hiyo kwa mwaka wa fedha 2025/2026, naomba kubainisha Maoni ya Kamati kama ifuatavyo: -

- (a) Fedha zinazotengwa kutekeleza baadhi ya miradi ya Maendeleo hazitoshi na hazikidhi dhamira ya Serikali ya kuwa na Miradi ya Kielelezo kupitia OMRMM hususan katika mapambano dhidi ya Mabadiliko ya tabianchi;
- (b) Utolewaji mdogo wa fedha za ndani kwa Miradi ya Maendeleo hauoneshi msukumo wa kutosha wa Serikali

katika Sekta ya Mazingira na hivyo kuchelewesha utekelezaji wa Miradi;

- (c) Kutosomana kwa Mifumo ya Kiutendaji na uratibu hafifu katika utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo unasababisha miradi hiyo kutotekelezwa ipasavyo ili kufikia malengo yaliyokusudiwa;
- (d) Manufaa ya biashara ya Kaboni ni kichocheo katika utekelezaji wa miradi ya Maendeleo;na
- (e) Marekebisho makubwa ya Sheria ya Usimamizi wa Mazingira Sura ya 191 yataongeza hamasa katika usimamizi na uhifadhi wa Mazingira Nchini.

3.3 Ushauri wa Kamati

Mheshimiwa Spika, Kamati inashauri mambo yafuatayo: -

- (a) Serikali itenge fedha za kutosha katika utekelezaji wa Miradi Mahsusni ya Maendeleo ili kutanua wigo katika utekelezaji wa miradi hiyo na kunufaisha wananchi wengi zaidi;
- (b) Serikali ihakikishe kuwa fedha inayoidhinishwa na Bunge inatolewa kwa wakati na kwa ukamilifu ili kufanikisha mipango iliyowekwa katika usimamizi wa mazingira;
- (c) Ili kuongeza ufanisi katika utekelezaji wa miradi hususan ya ufugaji OMRM-

- (i) Ihakikishe kabla ya kutekeleza miradi, tafiti zinafanyika ili kubaini iwapo mradi utafikia malengo yaliyotarajiwa;
 - (ii) Ishirikishe Wizara za kisekta katika kutekeleza miradi mahsusi ili kubaini maeneo sahihi yanayohitaji kunufaika zaidi kwa miradi hiyo;
 - (iii) Ishiriki ipasavyo katika hatua zote za utekelezaji wa miradi ili kuhakikisha miradi inatekelezwa kama ilivyokusudiwa; na
 - (iv) Ifanye ufuatiliaji wa karibu kwa kila hatua ya miradi
- (d) OMRM iendelee kuhamasisha Vijiji vingi zaidi kujihusisha na biashara ya kaboni ili manufaa yatakayopatikana katika biashara hiyo yawe chachu katika maendeleo ya Vijiji husika; na
- (e) Kwa dhamira ya ulinzi, uhifadhi bora wa mazingira na udhibiti wa mabadiliko ya tabianchi, OMRM iharakishe mchakato wa kufanya Marekebisho Makubwa katika Sheria ya Usimamizi wa Mazingira na kuwasilisha Miswada ya marekebisho hayo Bungeni wakati wa Mkutano huu wa 19 wa Bunge kama ilivyoahidi wakati wa Mkutano wa 18 wa Bunge..

3.4 Hitimisho

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Kamati kwa mara nyingine napenda kukupongeza tena kwa uongozi wako madhubuti. Kamati yangu inakuahidi ushirikiano wa hali ya juu na tunakuombea afya njema, Maisha marefu na mafaniko katika utekelezaji wa majukumu yako. Aidha, namshukuru na kumpongeza Naibu Spika pamoja na Wenyeviti wote wa Bunge kwa kukusaidia katika kuliwezesha Bunge kutekeleza wajibu wake wa kuisimamia na kuishauri Serikali kwa ustadi wa hali ya juu.

Mheshimiwa Spika, kwa moyo wa dhati kabisa napenda kumshukuru Mheshimiwa Jackson Kiswaga (Mb), Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Majina Mazingira kwa kuniamini na kunipa nafasi ya kuwasilisha taarifa ya maoni ya Kamati kwa niaba yake.

Mheshimiwa Spika, napenda kuwashukuru Wajumbe wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Maji na Mazingira ambao maoni, ushauri na ushirikiano wao umewezesha Kamati kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi na hatimaye kukamilika kwa taarifa hii. Naomba majina yao yaingie kwenye kumbukumbu za Taarifa Rasmi za Bunge kama yalivyo wasilishwa katika taarifa hii; nayo ni kama ifuatavyo: -

1. Mhe. Jackson Gedion Kiswaga, Mb - **Mwenyekiti**
2. Mhe. Anna Richard. Lupembe, Mb - **M/Mwenyekiti**
3. Mhe. Asya Sharif Omar, - **Mjumbe**
4. Mhe. Mohammed Jumah Soud, Mb - **Mjumbe**
5. Mhe. Prof. Shukrani Elisha Many, Mb - **Mjumbe**
6. Mhe. Juma Usonge Hamad, Mb - **Mjumbe**
7. Mhe. Haji Makame Mlenge, Mb - **Mjumbe**
8. Mhe. Asya Mwadini Mohammed, Mb - **Mjumbe**
9. Mhe. Kavejuru Eliadory Felix, Mb - **Mjumbe**
10. Mhe. Regina Ndege Qwaray, Mb - **Mjumbe**
11. Mhe. Agnes Elias Hokororo, Mb - **Mjumbe**
12. Mhe. Eng. Stella Martin Manyanya, Mb - **Mjumbe**
13. Mhe. Keneth Nollo, Mb - **Mjumbe**
14. Mhe. Suleiman Omar Mohamed, Mb - **Mjumbe**
15. Mhe. Ritta Kabati Enespher, Mb - **Mjumbe**
16. Mhe. Balozi Dkt. Bashiru Ally Kakurwa, Mb - **Mjumbe**
17. Mhe. Charles Mwijage, Mb - **Mjumbe**
18. Mhe. Deo Kasenyanda Sanga, Mb - **Mjumbe**
19. Mhe. Emmanuel Peter Cherehani, Mb - **Mjumbe**
20. Mhe. Robert Chacha Maboto, Mb - **Mjumbe**

21. Mhe. Kasalali Emmanuel Mageni, Mb - **Mjumbe**

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Wajumbe wa Kamati naomba nichukue fursa hii kumpongeza **Mhe. Hamad Yussuf Masauni** (Mb), Waziri wa Nchi Ofisi ya Makamu wa Rais Muungano na Mazingira na **Mhe. Khamis Hamza Khamis** (Mb), Naibu Waziri wa Nchi Ofisi ya Makamu wa Rais Muungano na Mazingira kwa ushirikiano katika uwasilishaji Makadirio ya Matumizi ya Ofisi ya Makamu wa Rais - Mazingira.

Mheshimiwa Spika, naomba pia niwashukuru watendaji wote wa Ofisi ya Makamu wa Rais pamoja na taasisi zake wakiongozwa na Katibu Mkuu Mhandisi Cyprian Luhemeja kwa ushirikiano walioipatia Kamati katika kutekeleza majukumu yake.

Mheshimiwa Spika, mwisho kabisa lakini si kwa umuhimu, napenda kumshukuru Katibu wa Bunge Ndg. Baraka Leonard, kwa umakini na weledi katika kuratibu shughuli za Kamati ikiwa ni pamoja na kuiwezesha Kamati kutekeleza majukumu yake bila kukwama.

Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo hayo, sasa naliomba Bunge lako Tukufu likubali kuidhinisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi ya Makamu wa Rais - Mazingira kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026 kama yalivyowasilishwa na mtoa hoja.

Mheshimiwa Spika, naomba kuwasilisha na ninaunga mkono
hoja.

Jackson G. Kiswaga, Mb

MWENYEKITI
KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA
MAJI NA MAZINGIRA

25 Aprili, 2025.